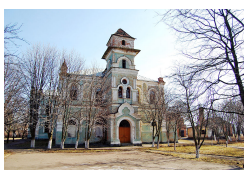

ЗЛАТОПІЛЬ — місто. Від 1959 — у складі м. Новомиргород **Кіровоградської області** (до 1787 — Гуляйполе). Виникло у 1-й чв. 18 ст. на землях князів Любомирських. Першими поселенцями були переважно євреї, які сподівалися на прибуток від великої дороги, що тут проходила. Згодом Гуляйполе та ін. володіння Любомирських (в обмін на білорус. маєтки) відійшли у власність князя Потьомкіна. За переказом, саме він дав нову назву поселенню. Пізніше Потьомкін подарував З. із помістям і 10-ма тис. кріпаків своєму родичу генералу Висоцькому. Від 1793 входив до Чигирин. пов. Київ. губ. Протягом 1-ї пол. 19 ст. З. перетворився на значне пром. містечко. 1876 у ньому діяло кілька тютюн. ф-к, низка ін. кустар. підприємств, паровий млин, олійниця, збиралися щорічно 2 ярмарки, кожні 2 тижні — базари. У З. здавна вели велику торгівлю хлібом і цукром. Функціонували православна церква, костел, синагога. На поч. 1860-х рр. мешкало бл. 5 тис., 1900 — 11,4 тис. (серед них 6373 євреї), 1923 — 11,2 тис., 1940 — 6780, 1959 — 4280 осіб. 1836 відкрито повіт. училище (від 1868 — г-зія, існувала до 1920; її будинок зберігся донині), 1868 — жін. прогімназію, 1909 — агрономічну школу. Водночас існувало кілька євр. шкіл. 1914 побл. міста прокладено залізницю, що сприяло поживавленню в ньому торгівлі. Остан. власником З., а також 12-ти навколиш. сіл, був граф Лопухін. Його діти займалися культ.-просвіт. діяльністю в місті. Під час воєн. дій

1918-20 влада неодноразово змінювалася. Від 1923 — райцентр Шевченків. округу. Жит. потерпали від голодомору 1932-33, зазнали сталін. репресій. Від 1 серпня 1941 до 10 березня 1944 — під нім.-фашист. окупацією. У златопіл. дитбудинку окупанти влаштували ґетто, а у семиріч. школі № 3 — концентрац. табір. Зі З. та Новомиргорода нацисти вивезли на примус. роботи до Німеччини понад 1 тис. юнаків і дівчат, вбили понад 5 тис. осіб. Загалом протягом 2-ї світової війни знищено майже все євр. насел. З. У місті виходила г. «Штурм». 1824 разом з батьком, який тоді чумакував, через З. проїжджав Т. Шевченко. У златопіл. гімназії навч. політ. і держ. діяч, письменник **В. Винниченко**, фізик, академік АН СРСР **І. Тамм**, викладали літературознавець, перекладач, поет **М. Зеров**, письменник **Г. Грушевський**, композитор **Б. Лятошинський**, історик, літературознавець, публіцист **О. Андрієвський**, етнограф, фольклорист, літературознавець **О. Русов**, кирило-мефодієвець **О. Тулуб** (надрукував у ж. «Современник» своє дослідж. з історії та культури З.). Серед видат. уродженців — мікробіолог **І. Дудченко**, літературознавець, бібліограф **О. Назаревський**, фахівець з будівництва мостів і шляхів, літературознавець, мовознавець, громад. діяч **С. Кожум'яка**, письменники **Ю. Мокрієв**, **П. Понеділок**, актор, нар. арт. Респ. **Володимир Давидов**, декабрист **Є. Оболенський**.

С. Г. Ланженко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Златопіль / С. Г. Ланженко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-16312>. — Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).